

ΣΥΜΜΙΚΤΑ

— Χρονικόν σημείωμα περὶ Ἰωάννου Ζ' καὶ Μανουὴλ Παλαιολόγου. Τρεῖς κώδικες, οἱ δύο Παρισιακοί, ὁ ὑπ' ἀρ. 2622 ἐν φ. Δ^β καὶ ὁ 1723 ἐν φ. 466^α, καὶ ὁ Μαρκιανὸς CCCLXXVI ἐν φ. 360^α περιέχουσιν ἐν καὶ τὸ αὐτὸ σημείωμα περὶ Ἰωάννου καὶ Μανουὴλ τῶν Παλαιολόγων, γραφέν τὸν ι' αἰῶνα ἐν ἀγράφοις μεινάσαις σελίσαι καὶ ὀρθῶς μὲν ἔχον ἐν τοῖς Παρισιακοῖς, μετὰ πολλῶν δὲ σφαλμάτων ἐν τῷ Μαρκιανῷ. Ἔχει δὲ ὡς ἐξῆς

Παρισιακὸς 2622	Παρισιακὸς 1723	Μαρκιανὸς
$\begin{matrix} \cdot\omega & \cdot\omega & \cdot\omega \\ \text{Ἐν ἔτει} & \text{,} & \text{Ϡ} & \eta \\ & \eta\varsigma & & \end{matrix}$	$\begin{matrix} \cdot\omega\phi\omega \\ \text{† Ἐν ἔτη} & \text{,} & \text{Ϡ} & \eta \\ & \eta\varsigma & & \end{matrix}$	$\begin{matrix} \text{† Ἔτος} & \text{,} & \text{Ϡ} & \eta & \text{ἰνδ.} \\ \eta' & \text{μηνί} & \text{Δεκαίβριω} & \delta \\ & & & \text{πλ}' \end{matrix}$
<p>ἰνδικτιῶνος ἰ μηνί Δεκεμβρίῳ δ' ἤλθεν ὁ μακαρίτης βασιλεὺς κύρης Ἰωάννης ὁ υἱὸς κυροῦ Ἀνδρονίκου τοῦ βασιλέως ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰρηνικῶς προγεγονότων ὄρκων μετὰ συμφωνιῶν τῇ δεκάτῃ δὲ τοῦ αὐτοῦ Δεκεμβρίου, ἐξῆλθεν ὁ μακαρίτης βασιλεὺς κύρης Μανουὴλ, ἀναβὰς εἰς τὰ κάτεργα τῶν Βενετικῶν καὶ ἀπέδημῆσεν εἰς τὴν Φραγγίαν ἐνεκεν βοηθείας τῆς εἰρημένης Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν ἀνατολικῶν μερῶν.</p>	<p>ἰνδικτιῶνος η, μηνί Δεκεμβρίῳ δ' ἤλθεν ὁ βασιλεὺς κύρ Ἰωάννης ὁ υἱὸς κύρ Ἀνδρονίκου τοῦ βασιλέως ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰρηνικῶς προγεγονότων ὄρκων μετὰ συμφωνιῶν τῇ δεκάτῃ δὲ τοῦ αὐτοῦ Δεκεμβρίου, ἐξῆλθεν ὁ αὐθέντης ἡμῶν ὁ βασιλεὺς κύρ Μανουὴλ, ἀναβὰς εἰς τὰ κάτεργα τῶν Βενετικῶν, καὶ ἀπέδημῆσεν εἰς τὴν Φραγγίαν ἐνεκεν βοηθείας τῆς εἰρημένης Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν ἀνατολικῶν μερῶν: †</p>	<p>ἤλθεν ὁ βασιλεὺς κύρ ἰω ἐν Κωνσταντινουνηρηκῶς προγεγονότων ὄρκων μετὰ συμφωνιῶν: τῇ ἰ δὲ τοῦ αὐτοῦ Δεκεμβρίου* ἐξῆλθεν ὁ αὐθέντης ἡμῶν ὁ βασιλεὺς κύρ Μανουὴλ, ἀναβὰς ἡς τὰ κάτεργα τῶν Βενετικῶν καὶ ἀπέδημῆσεν ἡς τὴν Φραγγίαν ἐνεκεν βοηθείας τῆς εἰρημένης Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν ἀνατολικῶν μερῶν: —</p>
		* Βραχυγραφικῶς.

Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Ἐκ μόνου τοῦ κώδικος 1723 ἐξέδωκε τὸ σημεῖωμα τοῦτο ὁ *Ducange* (*Familiae augustae Byzantinae* ἐκδ. Παρισίων 1680 σ. 241) μετ' οὐκ ὀλίγων σφαλμάτων. Εἶνε δὲ τὸ σημεῖωμα ὅλον ἐγγράφη ἐν τῷ κώδικι 1723 προφανῶς τὸ πρωτόγραφον, ἐξ αὐτοῦ δ' ἐξεγράφη μετ' ὀρθογραφικῶν σφαλμάτων εἰς τὸν Μαρκιανόν, πιθανῶς δὲ μεταγενέστερον ἐκ τοῦ πρωτογράφου ἀντίγραφον εἶνε τὸ ἐν τῷ Παρισιακῷ 2622, γενομένον μετὰ τὸν ἐν ἔτει 1449 θάνατον τοῦ Ἰωάννου Παλαιολόγου, δι' ὃν λόγον προσετέθη ἐν αὐτῷ καὶ ἡ λέξις μακαριότης.

Εἶνε δὲ τὸ σημεῖωμα τοῦτο ἀξιολογώτατον δι' ἀμφοτέρω τὰ ἐν αὐτῷ μνημονεύόμενα γεγονότα. Καὶ δὴ ἐξ αὐτοῦ καὶ μόνου μαθηθῆναι τὴν ἡμερομηνίαν τῆς εἰς τὴν Ἑσπερίαν χάριν ἐξαιτήσεως βοηθείας ἀναχωρήσεως τοῦ Μανουὴλ Παλαιολόγου, ἧς δὲν μνημονεύουσιν ὁ Χαλκοκονδύλης (ἐκδ. Βόννης σ. 84, 15) καὶ ὁ Φραντζῆς (ἐκδ. Βόννης σ. 62, 1 κ. ἑ.). Ὅρθως δὲ ποιῶν εἰς τὸ σημεῖωμα τοῦτο παραπέμπει ὁ *Muralt* (*Essai de chronographie byzantine*. Τόμ. Β' σ. 766). Λέγων δ' ὁ *Muralt* «Cod. Reg. 2558» αὐτὸν τοῦτον τὸν κώδικα 1723 ἔννοεῖ, φέροντ' ἄλλοτε τὸν ἀριθμὸν ἐκείνον. Ἐν δὲ τοῖς λεγομένοις περὶ τῆς μετὰ τοῦ Μανουὴλ Παλαιολόγου συμφιλιώσεως τοῦ Ἰωάννου καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπανόδου τῆ 4 Δεκεμβρίου 1399, ἐφ' ᾧ, ἀναθεθείσης αὐτῷ τῆς ἀντιβασιλείας, ὁ Μανουὴλ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἑσπερίαν, τὸ σημεῖωμα ἐκθέτει τὰ πράγματα διαφόρως ἢ ὁ Δούκας (ἐκδ. Βόννης σ. 54 κ. ἑ.). Τὴν δὲ διήγησιν τοῦ σημειώματος ἐθεώρησεν ἀξιοπιστοτέραν ὁ *Ducange* (ἐνθ' ἀν. σ. 240 κ. ἑ.), συνδυάζων αὐτὴν μετὰ τῶν λεγομένων ἐν τῇ *Historia Bucicaldi Marescalli*, ἀξίαν δὲ πίστεως ὑπέλαβε καὶ ὁ *Muralt*, ἀναγράφας τὸ αὐτὸ τοῦτο σημεῖωμα ὡς πηγὴν (ἐνθ' ἀν.).

Πρὸς τὰ σημεῖωματα δὲ ταῦτα ἐμμέσως μόνον συσχετίζεται ἕτερον σημεῖωμα εὐρισκόμενον ἐν φ. 248⁶ τοῦ κώδικος 18 (R. VII 47) τῆς ἐν Ῥώμῃ βιβλιοθήκης τοῦ πρίγκιπος Chisi καὶ ἔχον ὡδε, ὡς ἐξέδωκεν αὐτὸ ὁ *Pierleoni* (*Studi italiani di filologia classica* Τόμ. ΙΕ' σ. 336)· ἀπεδιμισεῖν ὁ βασιλεὺς ἀπο τῆς κωνσταντινουπολεως εἰς τὴν φράγγκειαν. τι ἰδ̄ του νοε(μ)εφ(ίου) μινδ̄ς ἡμέρα κηριακῆ Ἰ Β. Καὶ δὲν λέγεται μὲν περὶ τίνος τῶν εἰς τὴν Ἑσπερίαν χάριν βοηθείας μεταβάντων Παλαιολόγων, πρόκειται, τοῦ Ἰωάννου Ζ', τοῦ Μανουὴλ ἢ τοῦ Ἰωάννου Η', ἀλλὰ δὲν

δυσκολευόμεθα νὰ εὐρωμεν τίς ὁ νοούμενος, ἐπειδὴ ἔχομεν τὸν ἀριθμὸν τῆς ἰνδικτιῶνος. Καὶ δὴ τῶν ἐπὶ τῆς βασιλείας τῶν αὐτοκρατόρων τούτων πρὸς δευτέραν ἰνδικτιῶνα συμπιπτόντων ἑτῶν 1378, 1393, 1408, 1423 καὶ 1438, μόνα ἑτη καθ' ἃ ἡ ἰδ' Νοεμβρίου συμπίπτει πρὸς Κυριακὴν εἶνε τὸ 1378 καὶ τὸ 1423. Ἀλλὰ περὶ τοῦ 1378 οὐδεὶς δύναται νὰ γείνη λόγος, διότι κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ὁ Ἰωάννης Ζ' εὕρισκετο ἀναμφηρίστως ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὑπολείπεται ἄρα μόνον τὸ ἔτος 1423, ὅτε πράγματι ὁ τότε αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Η' ἀπεδήμησεν εἰς τὴν Οὐγγαρίαν χάριν αἰτήσεως βοήθειας. Ὁ Φραντζῆς (σ. 118, 7) λέγει περὶ τῆς ἀποδημίας ταύτης τάδε· Καὶ τῇ ιε' τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1423 ἔτους διέβη ὁ βασιλεὺς κύρ Ἰωάννης εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, ποιήσας δεσπότην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν αὐθεντόπουλον κύρ Κωνσταντῖνον. Ἐκ δὲ τοῦ σημειώματος τοῦ κώδικος τῆς Chisiana, ἐν ᾧ πρὸς τῇ ἡμερομηνίᾳ προστίθεται ὀρθῶς συμπίπτουσα καὶ ἡ ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος, ἀποδεικνύεται, ὅτι ἡ παρὰ τῷ Φραντζῇ 15 Νοεμβρίου δὲν ἔχει ὀρθῶς, ὀρθὴ δὲ ἡμέρα τῆς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀναχωρήσεως τοῦ Ἰωάννου Η' εἶνε πράγματι ἡ 14 Νοεμβρίου.

— **Ἄσσαρες βυζαντινοὶ ζωγράφοι.** Εἰς τοὺς πρὸ τῆς ἀλώσεως Ἑλλήνας ζωγράφους (Νέου Ἑλληνομνήμονος Τόμ. Ε' σ. 270 κ. ἑ. Τόμ. Σ' σ. 210 κ. ἑ.) δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν καὶ τὸν Μιχαὴλ τὸν κοσμήσαντα δι' εἰκόνων, ἐν αἷς καὶ ἡ τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Μαρίας, τὸν κώδικα Coislin 79 τῆς ἐν Παρισίοις Ἑθνικῆς βιβλιοθήκης, γραφέντα μεταξὺ τοῦ 1078 καὶ τοῦ 1081. Ὁ ζωγράφος οὗτος δὲν ὀνομάζεται ῥητῶς, ἀλλ' εἶνε λίαν πιθανὴ ἡ εἰκασία τοῦ Bordier, καθ' ἣν αὐτὸν τοῦτον παριστάνει ἡ μικρὰ εἰκὼν ἐν φ. 2⁶ τοῦ κώδικος ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθεῖσα, ἐν ἣ εἰκονίζεται ὡς νεανίας γονυπετῶν πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ, οὗ ἔφερε πιθανώτατα τὸ ὄνομα. Ἴδε *Bordier* Description des peintures et autres ornements contenus dans les manuscrits grecs de la Bibliothèque Nationale. Ἐν Παρισίοις 1883 σ. 131 καὶ ἀρ. εἰκόνος 64. Αἱ δὲ ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῷ κώδικι ἱστορηθεῖσαι εἰκόνες τοῦ Νικηφόρου Βοτανειάτου καὶ τῆς αὐτοκρατειρας Μαρίας ἀναπαρεστάθησαν πολλάκις. Ἴδε *Montfaucon* Bibliotheca Coisliniana. Ἐν Παρισίοις. 1715. —

[*Auguste de Bastard*] *Nouvel essai de publication par la lithographie des peintures et ornements des manuscrits. Portraits de Nicephore Botaniate etc.* Ἐν Παρισίοις. 1849.— *Omont* *Fac-similés des miniatures des plus anciens manuscrits grecs de la Bibliothèque Nationale.* Ἐν Παρισίοις. 1902.— *Hertzberg* *Geschichte der Byzantiner.* Ἐν Βερολίνω. 1883 σ. 259.— *Prutz-Pfluck-Harttung* *Geschichte des Mittelalters* Τόμ. Β' σ. 427.— *Bayet* *L'art Byzantin* σ. 169.— Σπουρ. II. Λάμπρου *Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος.* Ἐν Ἀθήναις 1902. Τόμ. Ε' σ. 414 καὶ 420.— *Diehl* *Etudes byzantines.* Ἐν Παρισίοις. 1909 σ. 121.

Πλὴν δ' αὐτοῦ σημειοῦμεν ἐνταῦθα τὸν Θωμᾶν μοναχὸν ζωγράφον Δαμασκόθεν καὶ τὸν Μιχαὴλ διάκονον Χωματιανὸν καὶ ζωγράφον. Καὶ ἐκεῖνος-μὲν σημειοῦται ἐν τῷ κατὰ τὸ ἔτος 862 γραφέντι κώδικι 216, τῷ Ψαλτηρίῳ τῷ γνωστῷ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Πορφυρίου Οὐσπένσκη καὶ ἀποκειμένῳ ἐν τῇ Αὐτοκρατορικῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Πετροπόλεως. Τούτου τὸ σημείωμα ὁ *Jernstedt* (*Porphyrische Fragmente zu attischen Komödien.* Ἐν Πετροπόλει. 1891 σ. 253 κ. ἰ. καὶ 286) ὑπολαμβάνει σύγχρονον τοῦ κειμένου τοῦ κώδικος, ἀλλὰ καὶ δὲν θαρρεῖ νὰ ἰσχυρισθῆ, ὅτι ὁ βιβλιογράφος καὶ ζωγράφος Θωμᾶς ἔγραψε τὸν ὅλον κώδικα. Πρβλ. *Marie Vogel—Victor Gardthausen* *Die griechischen Schreiber des Mittelalters* σ. 150. Τοῦ δὲ Μιχαὴλ Χωματιανοῦ γίνεται μνεία τῷ 1357 μεταξὺ τῶν κληρικῶν τῶν στερζάντων νὰ ἐμμείνωσιν εἰς τὰς παραινήσεις τοῦ πατριάρχου Καλλίστου Α' (*Miklosich-Müller Acta et Diplomata* Τόμ. Α' σ. 370).

Τέλος δ' ἐνταῦθα προσθετίος ὁ Γεώργιος Στασινὸς τάχα καὶ ζωγράφος ὁ γράψας τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα τὸ ἐν τέλει τοῦ Χρονικοῦ Γεωργίου τοῦ μοναχοῦ ἐπίμετρον Νικηφόρου τοῦ φιλοσόφου περὶ τῶν υἱῶν τοῦ θεοῦ, τῶν γιγάντων καὶ τοῦ κατακλισμοῦ ἐν τῷ Παρισιακῷ κώδικι 1704. Ἴδε *C. de Boor* *Georgii monachi Chronicon.* Τόμ. Α' σ. 18 κ. ἰ.

— Ἀντιστοιχίαι τοπωνυμιῶν. Ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 39 κώδικι Πολλάνη τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν, ἐν σ. 279⁶ 281^α (Ἴδε Νέου Ἑλληνομνήμωνος Τόμ. Δ' σ. 365), γιγραμμένῳ τὸν δέκατον ἔβδομον αἰῶνα, περιλαμβάνονται, ἐξ ἀρχαιοτέρου βεβαίως κώδικος

ἀντιγεγραμμένοι, αἱ ἐξῆς ἀντιστοιχίαι ἀρχαίων καὶ νέων τοπωνυμιῶν, ἃς ἐκδίδομεν ἀπαραλλάκτους ὡς ἔχουσιν ἐν τῷ κώδικι, ἅτε οὐκ ἀναξίας λόγου, παραβαλλομένας πρὸς τὰς παρὰ τῷ Parthey ἤδη ἐκδεδομένας, αἵτινες θὰ τύχωσιν ἰδιαιτέρων φροντίδων ὑπὸ τοῦ κ. Gerland.

α' Ὀνοματωποσίαι πόλεων καὶ τόπων : Ἐπίδαυρος, ἡ Μονεμβασία : || ἡ τῆς Ἀχρίδου λίμνη, Λιχνίς αὐτὴ δὲ ἡ Ἀχρίς, Σαγρίτης σ. 280 καὶ Πρίθειλις : Ἡράκλεια, ἡ νῦν Πελαγονία : Σελάσφορος, ἡ νῦν Διάβολις : Ἰλλυρικόν, τὰ νῦν Κάννινα : Ἐδισα, τὰ νῦν Μογλαίνα : Ἀξιὸς ποταμὸς, ὁ Βαρδάρειος : Πηνειὸς, ἡ Σαλαμβρία : Ἄρχος θεταλικόν, ἡ Λάρισσα : Αἰπία, ἡ Κορώνη : Πήδασος, ἡ Μεθώνη : Χερώνησος, ὁ Ἀβαρίνος : Θεοῦπολις ἡ Προύσα : ὠσαύτως Θεοῦπολις, ἡ μεγάλη Ἀντιοχία : Θεοδωσιούπολις, ὁ Ἄσπρωις : Ὀρθιγορία καὶ Στάγειρα, ἡ Μάκρη : Ἀμφίπολις ἡ Χρυσόπολις : Τόπειρος, τὸ Ρούσιον : Πέριθος, ἡ Ἡράκλεια : Τιβεριούπολις, ἡ Στρούμιτσα : Βιλεντιούπολις, τὸ Βελεσβούδιον : Δάρες, τὸ Ταῦρες : Μαρτυρούπολις, τὸ Μερφεμί : Βερόροια, τὸ Χαλέπη : Ἡλλυρικόν, ἡ Σερβία : Τριβαλοί, οἱ Σέρβοι : Γερμανίκεια Συρίας, ἡ Τελισάβα : Σπερχεῖος, ὁ νῦν Ἀγριομέλας : Σήρμιον, ἡ Οὐγκρία καὶ Στρίαμος : οἱ δὲ Οὐγκροὶ τὸ παλαιὸν ἐλέγοντο, Γῆπαιδες : Δορύστολον, ἡ Δρύστα : Ὀδρυσὸς καὶ Ὀρεστιάς, ἡ Ἀνδριανούπολις : Μαιώτις λίμνη ἡ νῦν Γαλατία : Ἐπτάπολις, ἡ Ἐπτανομία : Ποτιδαία, ἡ Κασάνδρα : Κολοσσὸς, ἡ Τύρος : Φωτιστικὴ, ἡ Βελα : Βιθυνῶν ἐπαρχία, ἡ Νικομίδεια καὶ ἡ Νίκαια : Δακεία, ἡ Βλαχία τῆς Οὐγκρίας : οἱ δὲ Βλάχοι λέγονται, Σκύθαι νομάδες : οἱ δὲ Τατάροι, λέγονται Κόμανοι, καὶ Ταυροσκύθαι : Ἀσία, ἡ Ἐφεσος : Φρυγία, Ἰωνία, ἡ περὶ Ἀσίαν : Εὐβοία καὶ Εὐριππος : Βιωτία, αἱ Θίβαι : Πύδνα, τὸ Κύτρος : Ἐλισσών, ὁ Ἐλασσών : Φθία, ἡ Φαρσαλία : Νικόπολις, ἡ Πρίθειζα : Αἰτωλία τὰ Λετώνια : Κέρκυρα, καὶ Φαιακία, αἱ Κορυφαί : Δωδώνη, ἡ Βόντιτζα : Ἡπειρος, τὸ Βοθρωτόν : Δελφοί, τὸ νῦν Χρυσὸς καὶ Σόλων Σελώεις ἤγουν Χρυσοσόλων : Διόσπολις, τὸ Ῥάμπελον : Σαρδικὴ, ἡ Τριάδιτζα : Λάρυμνα, ἡ Λάρισσα : Θέρμη καὶ Μαθία, ἡ Θεσσαλονίκη : -Κολασσαι, αἱ Χῶναι : Ῥοδόπη, ἡ Φιλιππούπολις : Σπερχεῖος, καὶ Ἀπιδανος, Φαρσάλων ποταμοί : Πέργη, τὸ Πυργίον : Αὔδηρα, τὸ Πολύσυλον : τῆς Συρίας : Μέμφη, τὸ || Ταμιάθι : Σκεντερία, ἡ Ἀλεξάνδρεια : Ῥα- σ. 281

χίτης, ὁ Ὄξύροχος ἰ. Ἐλκούτους, ἡ Ἱερουσαλήμ ἰ. Ἰάφα, ἡ Ἰόππη ἰ. Ράμπλιν, ἡ Κεσσάρεια Φιλίππου ἰ. Σάμιν, ἡ Διμασκός ἰ. Θεούπολις, ἡ μεγάλη Ἀντιοχεια ἰ. Βαγδάτ καὶ Μπάμπειλ, ἡ Βαβυλωνίων ἰ. Ἀκσαρη, ἡ Κεσσάρεια Καππαδοκίας ἰ. Τοκάτ, ἡ Καππαδοκία ἰ. Εὐξείνου πόντος, ἡ Μαύρη θάλασσα ἰ. Ἐλείποντος, ἡ Κύζικος ἰ. Λέσβος, ἡ Μυτιλήνη ἰ. Προικόνησος, ὁ Μαρμαρῆς ἰ. Μεγάλη Καρία, ὁ Μαλγαρῆς ἰ. Χριστόπολις ἡ Καβάλα ».

— **Ὁ μέγας δούξ Γαβαλάς.** Ὁ ἐν Ῥώμῃ φίλος κ. Οὐίλιαμ Μίλλερ ἐπέστειλεν εἰς ἡμᾶς τάδε· « Δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι ὁ Γαβαλάς, ὁ μέγας δούξ, περὶ οὗ ὁ λόγος ἐν τῷ Νέῳ Ἑλληνομνήμονι Τόμ. 5 σ. 32, εἶνε ὁ ἴδιος, ὁ μέγας δούξ καλούμενος ἐν ἐγγράφῳ ἰνδικτιῶνος εἰδ', ἤτοι τοῦ ἔτους 1226, 1241 ἢ 1256 καὶ πιθανώτατα τοῦ 1241, ἐκδιδουμένῳ παρὰ Miklosich-Müller Acta et Diplomata Τόμ. Δ' σ. 254.

— **Συμπληρώματα περὶ τῶν Γατελούζων.** Ὁ αὐτός κ. Οὐίλιαμ Μίλλερ ἀνεκοίνωσεν εἰς ἡμᾶς τῇ 15 Ἰανουαρίου 1910 τὰ ἐξῆς· « Σήμερον ἀνέγνωσα τὸ ἐνδιαφέρον ἄρθρον σας περὶ τῶν Γατελούζων ἐν τῷ Νέῳ Ἑλληνομνήμονι Τόμ. 5 σ. 39 κ. εἰ. Ὑπάρχουν δύο ἄλλαι πηγαί, αἱ ὁποῖαι ὑποστηρίζουν τὰς ἰδέας σας. Εἶναι αἱ ἐξῆς· 1) Ὁ *Predelli Commemoriali* Τόμ. Γ' σ. 156 ἔτ. 1382. *Ind. V Jan. 14* ἀναφέρει τὸν Francesco Gattilusio ὡς ζῶντα καὶ ὡς *signore* τῆς Λέσβου. Ἐξῆ λοιπὸν μετὰ τὸ ἔτος 1376. 2) *Ruy Gonzalez de Clavijo Itinéraire de l'Ambassade Espagnole à Samarkande en 1402 - 6.* Ἐν τῇ Ἀγγλικῇ ἐκδόσει, ἣν ἔχω ὑπ' ὄψιν, δημοσιευθεῖσα τῷ 1859 ἐν Λονδίῳ ὑπὸ τῆς Hackluyt Society, λέγει ὁ Clavijo ἐν σ. 23 περὶ τῆς ἐν ἔτει 1403 ἐπισκέψεως αὐτοῦ εἰς τὴν Λέσβον τὰ ἐξῆς· « Ἡ Λέσβος ὑπόκειται τῶρα εἰς τινὰ Γενουήνσιον, καλούμενον Ἰωάννην de Catelas, οὗ ὁ πατὴρ ἐνυμφεύθη θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος... Πρὸ εἴκοσι περίπου ἐτῶν [δῆλα δὴ τῷ 1383 ἢ 1384], ἐν ᾧ ὁ δυνάστης οὗτος καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ καὶ δύο ἀδελφοὶ ἐκοιμῶντο ἐν τῷ κάστρῳ, ἔγεινε σεισμός καὶ κατέρριψε τὸ κάστρον. Ἐφρονεύθησαν δὲ πάντες ἐκτὸς τοῦ Γενουηνσίου τούτου δυνάστου, ὅστις ἐσώθη ἐν τινὶ αἰώρῳ, ἐν ᾧ ἐκοιμᾶτο, καὶ εὗρέθη τὴν ὑστεραίαν ἐν τινὶ ἀμπελῶνι εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ κάστρου... Ὁ νεαρός αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐνυμ-

φεύθη θυγατέρα τοῦ δυνάστου τῆς Μοτιλῆνης καὶ διέτριψεν ἐπὶ τινα χρόνον ἐν τῇ νήσῳ». Ἐπειτα δὲ λέγει ὁ Clavijo, ὅτι «Πρὸ μικροῦ ὁ πενθερὸς αὐτοῦ καὶ ὁ ἀδελφὸς τῆς γυναικὸς ἀπέπλευσαν, ἵνα καταλάβωσι τὴν Θεσσαλονίκην, ἣτις ἀνήκεν εἰς τὴν γηραιὰν αὐτοκράτειραν».

Ἄλλη πηγὴ εἶναι τὰ Gestez et Chroniques de la Maison de Savoie τοῦ S. Seroïan, ἐκδοθέντα ἐν Ταυρίνῳ τῷ 1879. Ἐν αὐτοῖς Τόμ. Β' σ. 138-9 καὶ 143 ἀναφέρεται ὁ δυνάστης τῆς Μοτιλῆνης, ὁ ὁποῖος ἐγίνωσκεν ἑλληνικὰ, ὡς παρὼν μετὰ τοῦ ἀνεψιοῦ του, ὅτε κατελήφθη ἡ Καλλιπόλις καὶ ἡ Μισημβρία ἐν ἔτει 1366, ἧτο δ' ἐκεῖ καὶ Ἀμαδαῖος ὁ Σαβαυδικὸς, τοῦ ὁποῖου ἦσαν σύμμαχοι. Οὕτω βλέπομεν πῶς οἱ Γατελούζοι ἐγνώρισαν τὴν οἰογένειαν αὐτὴν, ἐξ ἧς κατήγετο ὕστερον, καθὼς λέγετε, ἡ Bonne (Ἐμπονα) ἡ σύζυγος τοῦ Ἰακώβου.

Ἄλλην πηγὴν εὗρον τὴν ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ φιλοσόφου βιογραφίαν Στεφάνου τοῦ Λαζάρεβιτς (ἐν τῷ Glasnik τοῦ Βελιγραδίου ἐκδ. Jagić Τόμ. Ε' XIII, σ. 279), ὅστις λέγει, ὅτι τῷ 1402 μετὰ τὴν ἐν Ἀγκύρᾳ μάχην ὁ Στέφανος ἐπεσκέφθη τὴν Λέσβον καὶ ὅσι ὕστερον ἡ Ἑλένη Γατελούζου ἔγεινε σύζυγός του. Ἴδε καὶ Archiv für slavische Philologie Τόμ. III' σ. 429.

Καὶ ὁ Froissart γράφει περὶ τῆς Λέσβου ἐν ἔτει 1396 μετὰ τὴν ἐν Νικοπόλει μάχην, ἀλλὰ δὲν ἀναφέρει τὸ ὄνομα τοῦ δυνάστου αὐτῆς.

Ἐγγραφα ἐκ τῆς Γενούσης περὶ τῶν Γατελούζων ἐξεδόθησαν ἐν τῷ Giornale Ligustico di Archeologia Τόμ. Α' σ. 84—90, 217—21. Τόμ. Β' σ. 86—73, 292—7. Τόμ. Γ' σ. 313—6 Τόμ. Ε' σ. 345—72 καὶ ἐν τοῖς Atti della Società Ligure di Storia patria Τόμ. Ζ'—Η'. Τόμ. ΙΑ' σ. 341. Τόμ. ΙΓ' σ. 953 κ. ἰ. Τόμ. ΙΖ' σ. 242. Τόμ. ΚΗ' σ. 545, 551.

Τὰ ἔγγραφα ταῦτα ὑποστηρίζουν ὅσα ἐγράψατε ἐν τῷ Νέῳ Ἑλληνομνήμονι. Ἀνακοινῶν δ' εἰς ὑμᾶς μόνον τὰ ἔχοντα σχέσιν πρὸς τὰς χρονολογίας. Εἶναι δὲ ταῦτα τὰ ἐξῆς:

εἰ 1384, Ἰουνίου 27. Διαθήκη τοῦ Ἀντωνίου Γατελούζου, πιθανῶς θεοῦ τοῦ Φραγκίσκου Α', δι' ἧς κληροδοτεῖ τὰ κτήματά του τοῖς Francesco, domino Metelini, et domino Nicolao Gateluxio,

domino Hendi (= Aeni). Ἄρα ὁ Φραγκίσκος Α' ἔζη ἀκόμη ὀλίγον πρὸ τῆς 27 Ἰουνίου 1384 (Giornale Ligustico Τόμ. Α' σ. 86).

α1388, Νοεμβρίου 2. Ὁ Φραγκίσκος [B'] civitatis et insule Mettelini dominus ὑπογράφει συμμαχίαν μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Κύπρου Ἰακώβου, τῶν Ἰωαννιτῶν, τῶν Μαονέων (Maonesi) τῆς Χίου καὶ τοῦ comune τοῦ Πέραν ἐναντίον τοῦ σουλτάνου Μουράτ καὶ διορίζει ὡς πληρεξούσιον τὸν Barixonus (=Barisone) de Mari. Ἄρα ἦρχε μόνος, καθ' ἃ γράφεται καὶ ὑμεῖς, ἐν ἔτει 1388 (Atti della Società Ligura Τόμ. ΙΓ' σ. 953—65).

α1392, Ἰουνίου 15. Τὸ comune τοῦ Πέραν διαμαρτύρεται κατὰ τοῦ Φραγκίσκου [B'], διότι δὲν ἔκαμεν ὁ τι ὑπεσχέθη ἐν ἔτει 1388, ἄλλα δὴ δὲν ὑπεστήριξε τὸ Πέραν τότε πολιορκούμενον ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ὁ Φραγκίσκος ἦτο τότε μετὰ τῆς γαλέρας του ἐν τῷ λιμένι τῆς Κωνσταντινουπόλεως πλησίον τοῦ μέρους τοῦ καλουμένου Chignigho (Κυνηγός). (Αὐτόθι σ. 965 — 7). Ἄρα ἦρχε μόνος τῷ 1396.

α1398, Ὀκτωβρίου 31. Ὁ Φραγκίσκος [B'], dominus Metelini, ἔχει πληρώσει χρήματα τῷ ἡγουμένῳ (priori) τῆς μονῆς S. Maria del Carmine ἐν Γενούῃ (Giornale Ligustico Τόμ. Α' σ. 88). Οὕτως ἦρχεν ἀκόμη τῷ 1398.

α1401, Ἰουλίου 15. Ὁ Φραγκίσκος καλεῖται ἀκόμη dominus Metelini (Αὐτόθι Τόμ. Α' σ. 217).

α1409, Μαΐου 25. Ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ καλεῖται Marietta qm. (=quodam, ποτὰ) Nicolò G. Ἄρα ὁ Νικόλαος δὲν ἔζη πλέον. Ἀλλὰ σημειωτέον, ὅτι τὸ ἔγγραφον τοῦτο λέγει, ὅτι τότε, τῷ 1409, ὁ Φραγκίσκος Γατελοῦζος dominus Metelini ἦτο patronus τῆς ἐν Γενούῃ οἰκογενειακῆς ἐκκλησίας τῶν Γατελοῦζων S. Jacobo de Sexto. Ἄρα δὲν ἀπέθανεν ὁ Φραγκίσκος τῷ 1404.

α1426, Μαρτίου 13. Jacobus G. dominus Miteleni etc. (Giornale Ligustico Τόμ. Α' σ. 219).

α1428, Ὀκτωβρίου 14. Ὁ Δορίνος [A'] Γατελοῦζος civitatis et insule Mitileni et Foliarum veterarum (=Παλαιᾶς Φωκαΐας) dominus (Giornale Ligustico Τόμ. Β' σ. 86—7).

α1451, Ἰουνίου 19. Ὁ Δορίνος Mitileni dominus γράφει τῷ δρομικῇ τῆς Γενούης (Αὐτόθι Τόμ. Ε' σ. 350 - 1).

α 1455, Δεκεμβρίου 2. Ὁ δούξ τῆς Γενούης γράφει τῷ Dorino, Mitileni Domino.

α 1455, Δεκεμβρίου 28. Ὁ Δομίνικος Γατελνύζος, Mitilenarum et Lemni dominus, γράφει τῷ δουκί τῆς Γενούης, ἵνα σώσῃ αὐτὸν ἀπὸ τῶν Τούρκων.

ἌΤὰ τρία ταῦτα ἔγγραφα δεικνύουσιν, ὅτι ὁ Δορίνος ἐξηκολούθει ἄρχων καὶ ὅτι ἀπέθανε μόνον μικρὸν πρὸ τοῦ Δεκεμβρίου 1445, ἐν ᾧ ὁ Hopf λέγει αὐτὸν παραιτηθέντα τῷ 1449.

ἌΚατὰ τὰ ἔγγραφα ταῦτα, συνδυαζόμενα μετὰ τοῦ ὑφ' ἡμῶν ἐκδοθέντος Παρισιακοῦ ἀνεκδότου, ἡ χρονολογία τῆς ἀρχῆς τῶν Γατελνύζων θὰ ἠδύνατο ν' ἀποκατασταθῇ ὡς ἐξῆς·

Φραγκίσκος Α'	1355 — 1384	6	Αὐγούστου
Φραγκίσκος Β'			
μετὰ τοῦ Νικολάου 6 Αὐγούστου	1384 — 1387		
μόνος	1387 — 1409;		
Ἰάκωβος	1409; — 1427;		
Δορίνος	1427; — 1455		
Δομίνικος	1455 — 1458		

ἌἘκ δὲ δύο ἔγγράφων τῆς 17 Ἰουνίου 1459 (Giornale Ligustico Τόμ. Ε' σ. 361-2) βλέπω, ὅτι ὁ Ἀσάνης Ζαχαρίας ὁ καλούμενος ἡγεμῶν τοῦ Μορέως εἶχε παρακαλέσει τὴν Γένουαν, ἐξ ἧς κατήγετο, νὰ βοηθήσῃ αὐτὸν, διότι ὁ δούξ τῆς Καλαβρίας, τότε ὢν ἐπίτροπος τῆς Γενούης, γράφει τῷ πάπα Πίῳ Β' καὶ τῷ πατριάρχῃ Ἀκυληίας, καρδινάλιῳ Scarampi, νὰ βοηθήσωσι τὸν Κεντυρίωνα Ζαχαριαν. Μοὶ φαίνεται λοιπὸν ἐκ τούτου πιθανὸν, ὅτι ὁ Ἀσάνης ἐκείνος ἦτο ὁ κομίσας εἰς τὴν Γένουαν τὸν περιώνυμον σταυρὸν τῶν Ζαχαριῶν (croce degli Zaccaria), ὅστις εὐρίσκεται ἀκόμη ἐν ταύτῃ τῇ πόλει, οὐ μνεῖα γίνεται τὸ πρῶτον τῷ 1466 (Atti della Società Ligura Τόμ. ΙΑ' σ. 322). Οὐδεὶς δ' ἐγίνωσκε μέχρι τοῦδε τὴν χρονολογίαν τῆς ἀφίξεως τοῦ σταυροῦ τούτου εἰς τὴν Γένουαν.

ἌΤέλος νομίζω, ὅτι ἡ ἐπιστολή, ἣν ἐξεδώκατε ἐν τῷ Καταλόγῳ τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων Τόμ. Β' σ. 305 κ. ἐ., ἧς ποιήσατε μνεῖαν ἐν τῷ Νέῳ Ἑλληνομνημονί,

Τόμ. 5' σ. 41 σημ. 5, εἰς τοῦ Δορίνου Γατελούζου, διότι ὁ ἀδελφός τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Τραπεζούντος εἶχε σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ Δορίνου (Giornale Ligustico Τόμ. Β' σ. 292-3, ἔγγραφον τοῦ 1438). Διὰ τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ ἐκεῖνος ὀνομάζεται ὑπὸ τοῦ Γατελούζου Ὁ ἀδελφός ἢ ὁ συνπαιθερός τῆς ἁγίας βασιλείας σου καὶ αὐθέντης Μιτυλήνης».

Ὁ αὐτὸς δ' ἔγραψεν ἡμῖν τῇ 1 Ἀπριλίου τὰ ἐξῆς·

α Ὁ ἀνώνυμος τοῦ Νέου Ἑλληνομνήμωνος Τόμ. 5' σ. 40 φαίνεται, ὅτι ἔχει δίκαιον. Λέγει, ὅτι ὁ Φραγκίσκος Β' Γατελούζος ἀπέθανε τῷ 1404 καὶ ὅτι ὁ δυναστής τῆς Αἴνου Νικόλαος ἐγίνει κυβερνήτης τῆς Μυτιλήνης, διότι ὁ Ἰάκωβος ἦτο ἄνηθος. Λοιπὸν ἐν τοῖς Misti XLVI φ. 172⁶ (4 Ἀπριλίου 1405) λέγεται Dominus Enei qui gubernat filios domini Mettelini. Ἴδε Noiret Documents inédits σ. 161. Τὸ μόνον δύσκολον εἶναι, ὅτι ἔγγραφον τῆς Γενούης τοῦ ἔτους 1409 ἀναφέρει τὸν Φραγκίσκον ὡς ἀκόμη ζῶντα. Ἴδε Giornale Ligustico Τόμ. Α' σ. 219. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα δεῖται ἐξακριβώσεως, διὸ παρήγγειλα νέον ἀντίγραφον τοῦ ἔγγραφου τούτου.

α Ὁ ἀνώνυμος λέγει, ὅτι ὁ Ἰάκωβος εἶχε σύζυγον τὴν Ἐμποναν (Bonne) θυγατέρα τοῦ αὐθέντου τῆς Νικαίας τῆς ἐν τῇ Προβιγκία. Μήπως εἶναι μικρὸν λάθος ἰδῶ; Εἰξεύρομεν ἐκ τοῦ *Gioffredo* (Storia delle Alpi Marittime σ. 1001-2, 1077), ὅτι μία θυγάτηρ τοῦ Φραγκίσκου Β' συνεζύχθη τὸν Pietro, υἱὸν τοῦ Giovanni di Boglio (Jean de Beuil), οὐχὶ τοῦ Ὁδέрту, ὡς λέγει ὁ Hopf. Λοιπὸν ὁ Jean de Beuil ἦτο βεβαίως αὐθέντης τῆς Νικαίας καὶ αὐτὸς ὑπῆρξεν ὁ δοὺς αὐτὴν τῷ 1388 εἰς τὸν Ἀμαδαῖον Ζ', ὑποσχεθέντα εἰς αὐτὸν τὴν ἀρχὴν τῆς Νικαίας ὡς κληρονομίαν του. Βαρῶνος δὲ τοῦ Beuil ἦτο καὶ ὁ Jean de Grimaldi, ὅστις κατέλαβε τὸν Μόνοικον (Monaco) καὶ διέφυκται αὐτὸν ἀπὸ τοῦ 1395 μέχρι τοῦ 1402. Τὸ ὄνομα Bonne εὐρίσκεται εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ. Ἡ δὲ θυγάτηρ τοῦ Pietro καὶ τῆς Αἰκατερίνης Γατελούζου ὀνομάζετο Bonne, ἀλλὰ σύζυγος αὐτῆς ὑπῆρξεν εἰς Λουδοβίκος Corssa. Δὲν εἰξεύρω ἀκόμη τὰ ὀνόματα τῶν τέκνων τοῦ Jean Beuil πλὴν τοῦ Πέτρου, ἀλλ' ἔγραψα εἰς Μόνοικον νὰ ἐρωτήσω, διότι ἱστορία τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ἐξιδόθη τῷ 1881».

— Ἡ ἔκφρασις τῶν ξυλοκονταριῶν ἔργον Εὐσταθίου

τοῦ Μακρεμβολίτου. Ὁ ἐν Μονάχῳ φίλος διδάκτωρ κ. Φαίδων Κουκουλὲς ἐπίστευεν εἰς ἡμᾶς τὰ ἑξῆς:

«Δημοσιεύοντες ἐν τῷ Ε' τόμῳ τοῦ Νέου Ἑλληνομνήμονος καὶ ἐν σελίδι 15 κίξ. τὴν ἔκφρασιν τῶν ζυλοκονταριῶν, εὐστόχως εἰκάσατε, ὅτι αὕτη ἀναφέρεται εἰς τὸν αὐτοκράτορα Μανουὴλ τὸν Κομνηνόν. Τὸ ὄρθον τῆς εἰκασίας σας νομίζω ὅτι δύνανται νὰ ἐπικυρώσωσι καὶ αἱ κατωτέρω παρατηρήσεις, ἅρ' ὧν ἐφιστῶ τὴν προσοχὴν τῶν ἀναγνοστών τοῦ Νέου Ἑλληνομνήμονος.

«Περιγράφων Εὐστάθιος ὁ Μακρεμβολίτης εἰς τὸ καθ' Ὑσμίνην καὶ Ὑσμινίαν δρᾶμα τοῦ¹ εἰκόνα παριστάσκει τὴν Φρόνησιν, Ἰσχύν, Σωφροσύνην καὶ Θέμιν συμπίπτει ἐνιαχοῦ τόσον μὲ τὴν περιγραφὴν τοῦ φρονίμου, ἡρώϊκοῦ καὶ εὐσεβοῦς αὐτοκράτορος², ὥστε μὲ ἄγχι νὰ ὑποπτεύσω μήπως τυγχάνει συγγραφεὺς καὶ τοῦ ὑφ' ἡμῶν ἐκδοθέντος κειμένου.

«Ἄς μοι ἐπιτραπῆ ἐνταῦθα νὰ παραθέσω τὰς ὁμοιότητας, ἅς παρατήρησα.

«Διὰ τοῦ γράμματος Λ δηλῶ τὸ ἐν τῷ Νέῳ Ἑλληνομνήμονι κείμενον, διὰ δὲ τοῦ Η τὸ τῆς μυθιστορίας τοῦ Εὐσταθίου κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ R. Hercher.

1) Λ. 15, 20 . . . . . ἀνεμομαχεῖν ἐδόκουν πνέοντος τοῦ βορρᾶ κατὰ μέτωπον³. Η 172,1 . . . . ὁ γὰρ βορρᾶς ἐδόκει πνεῖν κατὰ μέτωπον. 2) Λ. 16,25. Τράχηλος αὐτοῦ ὡς ὀρμίσκος. Περιδέραια τραχήλου αὐτοῦ ἀπὸ χρυσοῦ μετὰ στιγμάτων τοῦ ἀργυρίου. Η. 170,23 καὶ 24. Ὀρμίσκος περὶ τὸν τράχηλον τῆς παρθένου ἐξ ἀργύρου μετὰ στιγμάτων χρυσοῦ. Ἐντεῦθεν ὀρμώμενός τις θὰ ἠδύνατο ἴσως τὸ δις παρὰ Λ. ἀναφερόμενον μετὰ στιγμάτων τοῦ ἀργυρίου⁴ νὰ διορθώσῃ εἰς μετὰ στιγμάτων ἀργυρίου. 3) Λ. 17,11 καὶ 12. Ὁ τῆς κεφαλῆς κόσμος τῷ βασιλεῖ ἀπὸ χρυσοῦ καὶ λίθου καὶ μαργάρων σφαιροειδῶν. Η. 170,15 καὶ 16. Μάργαροι περικυ-

¹ Ὅρα R. Hercher Ἑρωτικῶν λόγων συγγραφεὺς Τόμ. Β' σ. 161 κίξ.

² Νέος Ἑλληνομνήμων Ε' 16,28 καὶ 17,16 καὶ 20.

³ Σημειώσαι, ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἐπανάλαθεν ἐν σ. 18,21 καὶ 22 σχεδὸν τὴν αὐτὴν φράσιν ἀντιμετωπούμενος τῷ βορρᾶ ἀντιπνέοντι.

⁴ Ἐνθ' ἀνωτέρω καὶ σ. 18,12.

κλουσι τοὺς λίθους . . . . σφαιροειδεῖς τὸ σχῆμα· 4) Λ. 17,14 . . . . κάτοπτρον ταῦτα τοῦ τῆ κεφαλῆ τοῦ βασιλέως ἐγκειμένου θησαυροῦ τῆς φρονήσεως. Η. 173,6 καὶ 7 . . . . ὡς πάντα πλὴν τῆς κεφαλῆς ἀκοσμητῶς ἢ φρόνησις ἔσταλται. 5) Λ. 17,31 καὶ 32. Ὅσα τοῦ χιτῶνος ἐξ ὧμων μέχρι δακτύλου ἐκκέχυται ἐρυθραίνεται τὰ πολλὰ, πλὴν ἀλλὰ κατέστικται καὶ χρυσοῦ. Η. 171,2 καὶ 14 καὶ 192,1 . . . . καὶ τὸ πολὺ τοῦ χιτῶνος ἐξέχυσε ἐρυθρὸς ὁ χιτῶν· ποδῆρης ὁ χιτῶν τουτῶι καὶ οἶον κατάχρυσος. 5) Λ. 18,2. Τὰ περὶ τὴν ὄσφυν στρατιωτικῆ τῆ μίτρα διέζωσται. Η. 171,4 καὶ 9 . . . . ἢ παρθένος ὄλη στρατιῶτις . . . . κατακοσμεῖ μίτρα τὴν ζώνην. 6) Λ. 18,9 καὶ 17 . . . . ἀσπίς τῆ λαιᾶ . . . . τεράστιον περὶ τὴν ἑτέραν καὶ παχὺ κατὰ δρυὸν τὸ δόρυ. Η. 171,11,15 καὶ 16. Ἀσπίς τῆ λαιᾶ . . . . τῆ δ' αὖ ἑτέρα βολιχὸν ἐγχος. Ἡ χεὶρ κατὰ δρυὸν παχεῖα.

«Εἰς ταῦτα ἄς προστεθῆ, ὅτι καὶ ἄλλαι ὁμοιότητες γενικωτέρου χαρακτῆρος ὑπάρχουσι μεταξύ τῶν δύο κειμένων καὶ δὴ 1) συσσώρευσις βραχειῶν προτάσεων, 2) ἱπανάληψις τῆς λέξεως μάργαρος¹ καὶ 3) συχνὴ χρῆσις τῆς κατὰ μετ' αἰτιατικῆς ἀντὶ τοῦ ὡς ἢ ὡσπερ².

«Ἄν τ' ἀνωτέρω σημειωθέντα ὑποδεικνύουσιν, ὡς πιστεύω, τὸν αὐτὸν συγγραφεῖα, τότε δὲν ἔχομεν ἢ νὰ προσγράψωμεν τὴν ἔκφρασιν τῶν ξυλοκονταριῶν εἰς Εὐστάθιον τὸν Μακρεμβολίτην, οὗτινος ὁ χρόνος τῆς συγγραφικῆς δράσεως, ἤτοι τὸ δεύτερον ἡμῶν τοῦ ΙΒ' αἰῶνος³, συμπίπτει μὲ τὸν χρόνον τῆς βασιλείας Μανουῆλ τοῦ Κομνηνοῦ (1143 - 1180)α.

— **Τὰ ἐξ Ἀγίου Νικολάου τῆς Ἀνδρου ἔγγραφα.**
Ὁ ἐν Ἀνδρῶ φίλος σχολάρχης κ. Ἰωάννης Βογιατζίδης ἔγραψεν εἰς

¹ Κατὰ τὸν *K. Krumbacher* *Geschichte der byzantinischen Literatur* σ. 765 καὶ ἄλλην. μεταφρ. *Γ. Σωτηριάδου* Β' 729 χαρακτηριστικὸν τοῦ Εὐστάθιου εἶναι ἢ διαρκῆς ἱπανάληψις τῶν αὐτῶν ἰκράσεων καὶ τεχνασμάτων, ὧν τὸ σπουδαιότατον εἶναι ἡ συσσώρευσις βραχειῶν κατ' ἀντίθεσιν διατεταγμένων προτάσεων.

² Ἐν τῷ Νέῳ Ἑλληνομνημονί τρις ἐν σελ. 18,8 καὶ 17.

³ Ὁρᾶ *K. Krumbacher*. *Geschichte der byzantinischen Literatur* σ. 765 καὶ ἄλλην. μεταφρ. *Γ. Σωτηριάδου* Β' 729.

ἡμᾶς τῇ 8 Δεκεμβρίου 1909 τὰ ἑξῆς· «Παραναγνωσθεῖσαι λέξεις τινές καὶ παροράματα ἐν τοῖς ἐξ Ἁγίου Νικολάου ἐγγράφοις διορθωταί κατὰ τὸ παρ' ἑμοὶ ἀντίγραφον μόνον τῶν ὑπὸ στοιχείων α' καὶ γ' ὡς ἑξῆς·

στίχ. 1 παρπαρος ἀντὶ παρπαρηγος (ὁμοίως καὶ κατωτέρω στ. 17), ρεπουμπλικα ἀντὶ ρεμπουλλικα. — στίχ. 2 της βενετιας ἀντὶ τῶν βενετιῶν, της τενος ἀντὶ της τινου. — στ. 5 στην οπαν ἀντὶ την οπιαν, εμπέκες ἀντὶ εμπένιες. — στ. 6 προσδραμασι ἀντὶ προσδράμανε. — στ. 8 ανωθεν ἀντὶ ανω, ανωθεν προτοπαπα ἀντὶ Ιω" προτοπαπα, πλεό ἀντὶ πλεο, ναπιχειριστής ἀντὶ ναλιχιριστής. — στ. 9 να πατζαριστής ἀντὶ πατζαριστής. — στ. 10 ελεφθερο ἀντὶ ελεφθηρο. — στ. 13 αφετι ἀντὶ αφεντου, καπετχν Γγενεραλε ἀντὶ καὶ του Γκενεραλε. — στ. 14 να ελθετε ἀντὶ να ελθιτε. — στ. 15 και τα εξεις ἀντὶ εἰς το εξισ. Προσθετίον δὲ ἐν στίχῳ 18 μετὰ τὸ Βίτζεντζος τὰ ἑξῆς: **Исторев Ик ανάλε** (;)

γ'.

Ἐν στ. 2 προβεδουρος ἀντὶ πρεβεδουρος (ὁμοίως καὶ κατωτέρω ἐν στ. 22). — στ. 3 επιθε και να ἀντὶ ἐπιδη. — στ. 6 εις ταις ἀντὶ καιτης. — στ. 8 λεγόμενου ἀντὶ λεγαμενου. — στ. 9 ανοθεν ἀντὶ ανωθι, ος την ἀντὶ ος και, διατε ἀντὶ διοτι, μεντρине ἀντὶ μεντρινο. — στ. 10 απελογου μας ἀντὶ απολογου μας, σταις ἀντὶ ταις. — στ. 14 πλεα ἀντὶ πλεον, ομπρος ἀντὶ ἐμπρος. — στ. 18 εις πεθα ἀντὶ και πενα (Σημειωτέον δ' ὅτι τὸ εις πεθα εἶνε ἰσοδύναμον πρὸς τὸ ἐν τῷ α' ἐγγράφῳ σε πενα ὅπερ οὕτως ἐξελληνίσθη), εις την πουπλικα ἀντὶ εἰς της πουπλικας. — στ. 19 ανεφανιστες ἀντὶ ἀνεφανιστη. Περὶ δὲ τῶν ἐκ τῶν ἐγγράφων τούτων ἱστορικῶν πορισμάτων θελω προσεχῶς γράψαι.

— **Θρῆνος περὶ τῆς Ἰκωνσταντινουπόλεως Ματθαίου Μυρέων.** Ὁ ἐν Βουκουρεστίῳ κ. Δ. Ρουσσος ἀνεκοίνωσεν εἰς ἡμᾶς

τὰ ἐξῆς· α' Ὁ Θρήνος, ὃν ἐξεδώκατε ὡς ἀνέκδοτον ἐν τῇ Ἐπιτῆ 22 (1886) σ. 821 - 25 καὶ ἐσχάτως ἐν Νέῳ Ἑλληνομνήμονι Τόμ. Ε' (1908) σ. 190 κ. ἑ. μὲν πολλὰς εὐστόχους διορθώσεις, ἀποδώσαντες αὐτὸν εἰς τὸν ἐκ Σερρῶν Παπα-Συναδινόν, ἐξεδόθη μέχρι τοῦδε τοῦλάχιστον δεκάκις, ἰσοιήθη δὲ ὑπὸ τοῦ ἐκ Πωγωνιανῆς Ματθαίου, μητροπολίτου Μυριών. Ἀποτελεῖ δὲ ὁ Θρήνος οὗτος μέρος τῆς ἐμμέτρου ἱστορίας τῆς Οὐγγροβλαχίας, τὴν ὁποίαν συνέγραψεν ὁ Ματθαῖος, χαριζόμενος εἰς τὸν Μπάνον Κραϊόβας Ἰωάννην, ὡς αὐτὸς ρητῶς λέγει ἐν τῷ Προοιμίῳ·

Καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ ποθῶντας τὴν φιλιὰ σου
Ἐγραψα τὸ βιβλίον μου ἐπὶ τὸ ὄνομά σου,
Νὰ εἶναι εἰς ἐνθύμησιν, χρόνους ἐπερχομένους,
Διότι ὅσα γράφονται δὲν ἀπολησμονοῦνται,
Μόν' στέκονται καὶ φαίνονται στὸν κόσμον κ' ἐπαινοῦνται,
Καὶ πάντες τὰ θαυμάζονται πῶς εἶναι γεγραμμένα
Καὶ δὲν ἀλησμονήθησαν ποτὶ τὰ περασμένα.

αΠερὶ τὰ τέλη τοῦ προοιμίου μᾶς λέγει ὁ Ματθαῖος, ὅτι ἤθελε νὰ ἱστορήσῃ τὰ κατορθώματα Μιχαὴλ Καντακουζηνοῦ τοῦ Ἀνδρείου, ἀλλὰ τὸν προέλαβον ἄλλοι (ὁ Γεώργιος Παλαμῆδης καὶ ὁ Βιστιάρης Σταυρινὸς) καὶ διὰ τοῦτο θὰ ἀρχίσῃ τὴν ἱστορίαν του ἀπὸ τὸν Σερμπάνο:

Νὰ γράψω πρῶτον ἤθελα ἅπαντα τοῦ Μιχαὴλ
Καὶ χρεῖα δὲν μᾶς ἔκαμν ὅτι ἔγραψαν ἄλλοι.
Εἰς τοῦτο βάνομεν ἀρχὴν τὰ κατὰ τὸν Σερμπάνο,
Ἄκουσον τὰ γραφόμενα ὅπου σ' ἀναθιβάνω.

Ἄλλὰ μὲ τὸν πέμπτον στίχον (Μόν' στέκονται καὶ φαίνονται κτλ.) τοῦ πρώτου ἀποσπάσματος, ὅπερ μετέδωκα ἀνωτέρω, ἀρχίζει, καὶ μὲ τὸν τρίτον καὶ τέταρτον στίχον τοῦ δευτέρου ἀποσπάσματος (Εἰς τοῦτο βάνομεν κτλ.) τελειώνει τὸ ἀκέφαλον ποίημα εἰς στίχους πολιτικούς, ὅπερ εὐρῆται πρὸ τοῦ Θρήνου¹ (τοῦ ἀντιγράφιντος

¹ Δάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς Βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδίκων, ἀρ. 3226, 4.

ὑπό) τοῦ Συναδινοῦ, ὅπερ ποίημα δὲν εἶναι ἄλλο τι παρὰ μέρος τοῦ προοιμίου τῆς ἱστορίας τοῦ Ματθαίου μὴ μίαν μόνην διασκευὴν, ὀφειλομένην εἰς τὸν ἐκ Σερρῶν παπᾶν: ὁ Ματθαῖος, τελειόνων τὸ προοίμιον, μεταβαίνει εἰς τὴν διήγησιν τῶν κατὰ τὸν Σερμπάν με τοὺς τέσσαρας στίχους, οὓς μετέδωκα ἄνωτέρω, ἐνῶ ὁ Συναδινός μετὰ τὸ προοίμιον μεταβαίνει εἰς τὸν Θρῆνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διὰ τοῦτο, αὐτοσχέδιος στιχουργός ὁ παπᾶς, μετατρέπει τὸ Σερμπάνο εἰς Πόλι καὶ τοὺς δύο τελευταίους στίχους τοῦ Ματθαίου:

Εἰς τοῦτο βάνομεν ἀρχὴν τὰ κατὰ τὸν Σερμπάνο
* Ἀκουσον τὰ γραφόμενα ὅπου σ' ἀναθιδάνω

τοὺς μεταβάλλει ἀρκετὰ ἀδεξίως

Εἰς τοῦτο βάνομεν ἀρχὴν τὰ κατὰ τὴν μεγάλην πόλι.

* Ἀκουσον τὰ γραφόμενα, ὅπου σὲ λέγουν ὅλοι

χαρίζων εἰς μὲν τὸν πρῶτον στίχον δύο συλλαβὰς περιττὰς, εἰς δὲ τὸν δεῦτερον στίχον μίαν ἀσυναρτησίαν. Μάλιστα ἐκεῖνο τὸ ὅπου σὲ λέγουν ὅλοι τεθὴν ἵνα ῥιμάρη μὲ τὸ πόλι εἶναι ἀμίμητον.

Ἄνω ὁ Ματθαῖος κατήνησεν ἀπὸ μητροπολίτου Μυριῶν ἡγούμενος μοναστηρίου ἐν Βλαχίᾳ, μᾶς διηγείται ὁ ἴδιος ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς Ἀκολουθίας Γρηγορίου τοῦ Δεκαπολίτου¹. Βλέπων, ὅτι αἱ κατὰ τὴν ἐφῶν ἐπαρχίαι πᾶσαι τὸν Χριστιανισμόν ἀποβαλοῦσαι τῇ δυσσεβεῖ τούτων (τῶν Ἀγαρηῶν) θρησκείᾳ ὑπέκλινον, λατρεύουσαι τὸν ἀσεβῆ Μωάμεθ, ἀπομείνας ποιμὴν ἄνευ ποιμνίου, χαίρειν τοῖς πᾶσιν εἰπὼν, μετέβη εἰς τὴν Βλαχίαν, ἐνθα ὁ ἡγεμὼν Σερμπάν τῷ παρεχώρησε τὸ μοναστήριον τοῦ Ντιάλου, ὅπου ἀπολαύων τελείας ἀνέσεως καὶ ἡσυχίας, συνέγραψε τὴν ἱστορίαν τῆς Οὐγγροβλαχίας εἰς στίχους, μιμούμενος κατὰ τοῦτο τὸ ἀτυχὲς παράδειγμα τοῦ Σταυρινοῦ.

¹ Ἀκολουθία εἰς τὸν μέγαν Γρηγόριον τὸν Δεκαπολίτην ποιηθεῖσα καὶ γραφεῖσα Ματθαίῳ τῷ ταπεινῷ μητροπολίτῃ Μυριῶν φ. 19 κ. ἰ. χειρόγραφον τῆς ἐν Βιέννῃ Βασιλ. Βιβλιοθήκης XC, Kolliar XL περιγραφὴν ὑπὸ Δ. Δημητραπεσοπούλου Ὁρθόδοξος Ἑλλάς. Ἐν Λαύζᾳ 1872 σελ. 448 καὶ *Jorga Manuscripte din bibliotecii străine, Analele Acad. Rom. seria 2 tom. 20 (1898) sect. 1st. σελ. 240.*

«Τὸ ἔργον τοῦ Ματθαίου ἤρσαν εἰς τοὺς συγχρόνους, ὡς δεικνύουν αἱ συχναὶ ἐκδόσεις, φαίνεται ὁμοίως ὅτι, καίτοι ἦτο συμπληρωμένον περὶ τὸ 1618¹, μόλις περὶ τὸ 1672 εἶθε τὸ πρῶτον τὸ φῶς, κυκλοφοροῦν πρότερον ἐν χειρογράφῳ. Ἀρχαιοτέρα γνωστὴ ἐκδοσις εἶναι ἢ τοῦ 1672². Ἰσομένως ὁ Παπᾶ Συναδινός, ὅστις ἔγραψε τὸν Θρῆνον καὶ τὸ χρονικὸν τῶν Σερρῶν κατὰ τὸ 1642³ πιθανῶς μετέγραψε τὸν Θρῆνον ἀπὸ χειρογράφου.

«Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ Θρῆνῳ ἐπέφερε διασκευᾶς ὁ Συναδινός, συντομύσας αὐτὸν κατὰ ἑκατοντάδας στίχων. Ἐν τοῖς πρὸ τοῦ Θρῆνου στίχοις, οἵτινες ἀποτελοῦσιν οἰονεὶ τὸ προοίμιον ὁ νηφάλιος Ματθαῖος λέγων εἰς τοῦ συγχρόνου του ὅτι εἶναι ἀνοησία νὰ περιμένουν ξενικήν βοήθειαν ἀπὸ τὸν Ντελῆ Μιχάλη (1593-1601), ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν ἢ ἀπὸ τὰ χονδρὰ κάτεργα τῆς Βενετίας ἐπιφέρει τάδε:

¹ *Legrand*, *Bibliothèque grecque vulgaire* Τόμ. Β' ἐν τέλει τοῦ ποιήματος τοῦ Ματθαίου.

² Γνωσταὶ μοι ἐκδόσεις τῆς ἱστορίας τοῦ Ματθαίου (ἣτις εὐρηταὶ συνήθως ἐκδομένη ὁμοῦ μὲ τὸ ποίημα τοῦ Σταυρινοῦ Ἀνδραγαθείαις τοῦ Μιχαὴλ Βοεβόδα) εἶναι 1) ἢ τοῦ 1672 καθ' ἣν ἀνετύπωσεν ἀμφότερα τὰ ποιήματα ὁ *Legrand* ἐν *Biblioth. gr. vulg.* τόμ. Β' καὶ ἐν τῷ *Recueil des poèmes historiques* (Πρὸς *Bibliogr. hellénique 17me siècle* Τόμ. Β' σ. 277)· 2) ἢ τοῦ 1683 (*Ζαβίρα Ντα* Ἑλλάς σελ. 448, *Legrand* ἐνθ' ἀν. σ. 412)· 3) ἢ τοῦ 1710 (Ἑνετίησι κατὰ Νικολάου τῷ Σάρῳ, περιγραφεῖσα ὑπὸ G. Dem. Teodorescu ἐν *Literatura ziarta romina 1* (1896-97) σελ. 284)· 4) ἢ τοῦ 1742, καθ' ἣν ὁ E. Predescu ἐδημοσίωσεν ἀποσπάσματα ἐν τῷ *Magasin istoric pentru Dacia* (Bucuresti 1845 σελ. 251 κί.)· 5) ἢ τοῦ 1768

μνημονευμένη ὑπὸ Σάθα ἐν *Νεοελλην. Φιλολογ.* σελ. 403· 6) ἢ τοῦ 1785 καὶ ὄχι 1745, ὡς ἰσφαλμένως γράφει ὁ *Legrand*, *Recueil des poèmes historiques* σελ. 17, (Ἑνετίησι κατὰ Νικολάου Γλυκεῖ), καθ' ἣν ὁ *Papiu Harian* ἐξέδωκε τὰ ποιήματα τοῦ Σταυρινοῦ καὶ Ματθαίου ἐν *Tesaur de monumente istorice 1*, 279· ἢ ἐκδοσις αὕτη μνημονεύεται καὶ ὑπὸ Α. Δημητρακοπούλου, *Προσθήκαι καὶ διορθώσεις εἰς τὴν Νεοελληνικὴν φιλολογίαν* Κ. Σάθα. Ἐν Λειψίᾳ 1871 σελ. 76· 7) ἢ τοῦ 1806 (καθ' ἣν ὁ *Teodor M. Eliat* μετέφρασε τὸ ποίημα τοῦ Σταυρινοῦ εἰς τὴν Ῥωμανικὴν ὑπὸ τὸν τίτλον *Vestitele vitejii ale lui Mihai Voda . . . . care mai înainte s'an lipărit în limba greceasca la anul 1806 în Vinetiia în poezie de smeritul, iermonab Neofit (Jasi) 1837*· ἢ Ῥωμανικὴ αὕτη μετάφρασις ἀνετυπώθη ὑπὸ G. Dem. Teodorescu ἐν *Literatura zi arta romina 2* (1897-8) σελ. 307-327)· 8) ἢ τοῦ 1862 (*Tesaur de monumente istorice Bucuresti 1* (1862) σελ. 297, ἀνατύπωσις τῆς ἐκδόσεως τοῦ 1785 συνοδευομένη μὲ (ἀνακριβῆ) Ῥωμανικὴν μετάφρασιν)· 9) ἢ τοῦ 1881 (*Biblioth. gr. vulg.* 1. 2 ἐνθα ὁ *Legrand* ἀνετύπωσε τὴν ἐκδοσιν τοῦ 1672.

³ *Δάμπρον* Κατάλογος κωδίκων Ἀγίου Ὁρους ἀρ. 3226,4.

Ἐλπίζομεν κ' εἰς τὰ ξαυθὰ γένηνὰ μᾶς γλυτώσουν
 Νάρθουν ἀπὸ τὸν Μόσχοβον, νὰ μᾶς ἐλευθερώσουν.
 Ἐλπίζομεν εἰς τοὺς χρῆσμοὺς σταῖς ψευδοπροφητεῖαις
 Καὶ τὸν καιρὸν μᾶς χάνομεν σταῖς ματαιολογίαις.

α' Ἐν τοῖς περὶ τὸ τέλος στίχοις παρακαλεῖ τὸν θεὸν, ἂν δὲν εὐδοκήσῃ νὰ ἀπαλλάξῃ τὸ ἑλληνικὸν γένος ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν τοῦλάχιστον, νὰ φέρῃ εἰς θεογνωσίαν καὶ τοὺς Μωαμεθανοὺς, νὰ τοὺς κάμῃ Χριστιανοὺς καὶ οὕτω νὰ ἀποτελεσθῇ μία ποιμνὴ καὶ εἰς ποιμνὴν. Ἄλλ' ὁ Συναδινὸς δὲν εὗρε τῆς ἀρισκείας του οὔτε τοὺς πρώτους οὔτε τοὺς τελευταίους στίχους· ἐπειδὴ δὲ φαίνεται ὅτι ἦτο ἀπὸ ἐκείνους τοὺς παπάδες οἱ ὁποῖοι βαρυσῦνται τὸ πολὺ τὸ κύριελέησον, διὰ τοῦτο, παραλείψας τὸ προοίμιον, περικόψας ὀλίγον περὶ τὸ μέσον, κολοδῶσας περὶ τὸ τέλος τὸν Ἐρῆναν τοῦ μητροπολίτου, τὸν ἔκαμε συντομώτερον κατὰ 200 τοῦλάχιστον στίχους, θέτων εἰς πρᾶξιν τὸ γνωστὸν λόγιον Κοντὸς ψαλμὸς ἀλληλουῖα ».

— **Κότξενον.** Εἰς τὰ περὶ τοῦ Κοτζίνου τῆς Λήμνου ἐν σ. 314 κ. εἰ τοῦ 5' Τόμου τοῦ Νέου Ἑλληνομνήμονος παρατεθέντα χωρία πρέπει νὰ προστεθῇ ἡ μνεῖα αὐτοῦ ἐν οὐδετέρῳ τύπῳ παρὰ τῷ **Συροπούλῳ** (Σγουροπούλῳ) *Historia vera unionis non verae* σ. 326 καὶ 327.

— **Διόρθωσις εἰς τὸν Ἀνωνύμου Περὶ τῆς Μιτυλήνης.** Ὁ κ. *T. W. Hasluck* ἔγραψεν ἡμῖν τάδε· «Εἰς τὸ χωρίον τοῦ Ἀνωνύμου (Νέου Ἑλληνομνήμονος Τόμ. 5' σ. 40, 9) ἀντὶ ἐκσοριομένου τοῦ ἀδελφοῦ μήπως σᾶς φαίνεται προτιμότερον νὰ γραφῇ (Νικορέζον. . .) ἐκσορισμένον (ἐξωρισμένον) (ὑπὸ) τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ; »

— **Διόρθωσις εἰς τὸν Χρησμὸν περὶ τοῦ ἰσθμοῦ.** Ὁ μαθητὴς ἡμῶν δ. φ. κ. *A. X. Χατζῆς* ἔγραψεν ἡμῖν ἐκ Λειψίας τῇ 17 Μαρτίου· «Ἐν Νέῳ Ἑλληνομνήμονι Τόμ. Δ' σ. 22, στίχ. 6 ἡ λέξις δίκην κατ' ἰμέ εἶναι προφανὲς γλῶσσημα, διότι εἶναι ἰρμῆνευμα τῆς προηγουμένης λέξεως τίσιν, καὶ πρέπει νὰ ὀβελισθῇ ».

Παραοράματα. Τόμ. 5' Νέου Ἑλληνομνήμονος σ. 112 στ. 7-8 ἀντὶ ἐπιτ. τῆς βιβλιοθήκης ἐκείνης γράφει ἐπιτ. τῆς Ἀμβροσιακῆς βιβλιοθήκης Ἐν σ. 125 στ. 25 ἀντὶ σ. 36 γράφει σ. 34.